

Петренко О. М.

кандидат мистецтвознавства,
доцент, кафедра теорії й методики
мовно-літературної та художньо-
естетичної освіти Миколаївського
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти,
м. Миколаїв

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ КОНТЕКСТИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА І ОСВІТИ МИКОЛАЇВЩИНИ

Пізнання сутності, закономірностей та особливостей розвитку музичного мистецтва і освіти Миколаївщини можливо за умов використання контекстного методу як одного з фундаментальних в культурології. Концепція даного методу передбачає дослідження феноменів культури у врахуванні комплексу історичних, соціокультурних, духовних, морально-етичних чинників суспільного життя, обумовлених ціннісними світоглядними парадигмами. Для визначення змісту культурологічних контекстів розвитку музичного мистецтва й світи на Миколаївщині слід використати мета-категорії культурно-цивілізаційних засад: *топос*, що означає історичне місце, *хронос*, що позначає історичний час, *онтос*, сутність чого можна усвідомити, враховуючи комплекс таких складових як свідомість, ментальність, економічні, соціально-психологічні, ідеологічні чинники. Виходячи з умов контекстного підходу виокремлюються відповідні моделі культур, в середині яких започатковуються, отримують розвиток риси одиничного, окремого й всезагального явищ музичного мистецтва й освіти на Миколаївщині.

1. Модель культури *імперського типу*, привнесена ззовні на землі Північного Причорномор'я наприкінці XVIII ст., формувала розвиток музичного мистецтва й освіти в новоствореному місті Миколаєві та регіоні Південного Прибужжя. Для культури такого типу, сформованій на той час в Російській імперії, були характерними домінування в усіх сферах буття єдиної державної мови й відповідних культурних стереотипів, імплантація єдиних традицій, сакралізація імперської влади через культуру, (в музиці – це кантово-хоровий спів, оркестрова музика, духовні концерти в церковній музиці), наслідком чого стала маргіналізація національно-етнічних культур. Саме в цей час відбувається активний розвиток військової музики, яка стала візитною карткою Миколаєва: відкрито школу військових трубачів при резиденції в Морському відомстві (1819 р.), організовано масштабні хори й оркестри у військових поселеннях (зокрема, у Вознесенську, 1830 рр.), створено численні колективи військових музикантів у Миколаєві. У др. пол. XIX ст. набула значного розвитку військово-ритуальна музика, яка супроводжувала військові дійства (паради, вчення) і побут населення. 1870 р. в Миколаїв був дислокований Прагський 58-й піхотний полк, утворені оркестри Миколаївського резервного батальйону, 7-го Донського

козачого полку, 30-го Чорноморського флотського екіпажу, ансамбль трубачів козачого полку, оркестри численних флотських екіпажів. В цей час з'являється плеяда талановитих музикантів – керівників військових оркестрів, організаторів загальнодоступних концертів, музичного побуту міста, це Матоушек В. І., Горник І. К., Біянки К. А. та ін. У середовищі військових офіцерів започатковано гурток музикантів-аматорів (1878 р.), згодом створено музичну школу при Імператорському Російському музичному товаристві (1892 р.), яка отримала статус музичного училища у 1900 р. Зміст музичної освіти в училищі ґрунтувався на моделі, опрацьованій Петербурзькою консерваторією (структура відповідного рівня закладу середньої освіти, вимоги до навчання, виконавські школи тощо), і першим директором училища став Л. Щедрін – піаніст, композитор, оркестровий диригент. Другий директор училища – Й. Карбулька – представник чеської скрипкової школи (а також учень Й. Іоахіма, Берлін, Німеччина) привніс в музичну освіту Миколаївщини європейський вектор (підвалини школи скрипкової гри, популяризація камерної ансамблевої музики, поширення концертної діяльності в регіоні). У гастрольному житті краю у др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст. переважає російський вектор (відвідання Миколаєва з концертами М. Мусоргського зі співачкою Д. Леоновою, М. Римського-Корсакова по відрядженню Морського відомства, концерти видатних виконавців – скрипаля Л. Ауера, піаніста і композитора О. Скрябіна), оперні гастролі за участю Ф. Шаляпіна, Л. Собінова, подружжя Фігнерів та ін.

У надрах культури імперського типу започатковується українська національно-культурна домінанта краю, яка знайшла прояв в музично-театральному мистецтві, а саме, в діяльності театру корифеїв на чолі з М. Кропивницьким, П. Саксаганським, М. Садовським, І. Карпенко-Карим – мешканцями Південного Прибужжя. Їх театр, органічно пов'язаний з музикою, збагатив культуру краю різноманітними формами мистецького синтезу (опери, музичні вистави, бенефіси, концерти, хорові виступи, майстер-класи тощо). На тлі розбудови музичної культури української ойкумени в Південному Прибужжі з'являється такий феномен як опера М. Аркаса «Катерина» – перший твір, який став національною класикою цього жанру за твором Т. Шевченка.

2. Модель культури *тоталітарного типу* формувалась під впливом комуністичної ідеології протягом 1922 – 1928 рр., набула завершеного вигляду в 1930-ті рр. й тривала до 1991 р. Її типологічні якості ґрунтувались на офіціозі, парадності, строгій дозованості по відношенню до змісту й організації культурного життя в сфері музичного мистецтва й освіти. В умовах Миколаївщини ідеологічна домінанта сприяла вихолощеності багатьох форм музичного мистецтва, позбавлення того духовно ціннісного, що було здобуто у попередній період. Репертуар Миколаївського музичного технікуму (колишнього училища) у 1920 – 1930 рр. підлягав строгому цензуруванню, вилучались твори лірико-філософського, релігійного, національно-своєрідного змісту. Музичне мистецтво тлумачилось як інструмент державної ідеології та повинно було виконувати відповідні функції в масових пропагандистських

заходах, залучати до агітаційної роботи. В таких умовах відбувається ідеологічне переформатування репертуару музичної класики. Твори Бетховена, Шопена, Ліста, Скрябіна завдяки їх пафосу й героїчній образній спрямованості набувають провідного значення в репертуарі виконавців. Новим чинником розвитку музичного мистецтва Миколаївщини постає самодіяльність (зокрема, оркестру російських народних інструментів заводу ім. Марті під керівництвом Г. Манілова). З відкриттям філармонії (1937 р.) і початком активної фази її роботи (1938 рр.) музичне мистецтво краю збагачується симфонічною музикою. На чолі оркестру призначено професійного композитора й диригента К. Домінчена, який залучав миколаївців до класики та створив перший симфонічний твір для мешканців міста. В урбанізованому середовищі робітників заводу ім. А. Марті (1934 р.) і студентів кораблебудівного інституту (1940 р.) започатковано перші джазові самодіяльні колективи.

Після вимушеної перерви (роки Великої вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.) музичне мистецтво й освіта Миколаївщини протягом 1950 – 1980-х рр. набувають нових рис. Воно міцно пов'язано з активним розвитком музичної освіти й виховання, а саме, поновленням роботи Миколаївського музичного училища (1959 р.), з відкриттям музично-педагогічного відділення при Миколаївському державному педагогічному інституті (1964 р.) та Миколаївського культурно-освітнього факультету Київського державного інституту культури імені О.Є. Корнійчука (1971 р.). Відбуваються процеси професіоналізації музичного мистецтва й освіти на Миколаївщині. В цій сфері культури діють дві тенденції, – доцентрова, і відцентрова. Перша (доцентрова) характеризується створенням нових музичних осередків (дитячих музичних шкіл, дитячих шкіл мистецтв, музичних гуртків в Будинках творчості учнів, середніх школах й т. ін.), де працюють випускники позначених середніх і вищих навчальних закладів. Друга (відцентрова) засвідчує появу генерації здібних представників музичного мистецтва, які заглиблюють свої подальші професійні знання, змінюють середовище та починають інтегруватись у загальнодержавний та світовий культурні простори.

3. Модель культури *національно-державницького типу*, починаючи з набуттям Україною державної незалежності у 1991 р., характеризується розбудовою форм музичного життя на основі національних традицій та опанування сучасних засобів мистецької комунікації. Розвиток музичної культури на Миколаївщині набуває різноманітного змісту. Академічний напрям продовжують опановувати в навчальних закладах, де існують міцні традиції. Виконавський рівень колективів з Миколаєва сягає світових зразків, про свідчать численні перемоги на європейських змаганнях хору ім. Світлани Фоміних (Миколаївський коледж культури і мистецтв, керівник хору заслужений працівник культури України Т. Островська), хорів «Сонячний струм» (керівник Ю. Черепухін), «Фантазія» (керівник Г. Гацук), «Канцона» (керівник С. Голованов) (Миколаївський коледж музичного мистецтва).

Музика камерно-інструментальних академічних жанрів є домінантним напрямком роботи Миколаївської обласної філармонії.

Окремого художньо-естетичного значення набуло мистецтво народного хору на Миколаївщині, в якому синтезувалась глибинна коренева культура українського пісенного фольклору. Тривалий час цей напрям розвивавсь в діяльності Прибузького народного хору під приводом заслуженого працівника культури України А. Затуряна, хору імені М. Аркаса МФ КНУКіМ під керівництвом професора О. Шпачинського, а на сьогодні в діяльності народного хору будинку культури «Молодіжний» «Зоряниця» під керівництвом В. Максимчук та інших колективів області.

Активну мистецьку функцію на Миколаївщині виконує на сьогодні джазове мистецтво, яке увійшло в міжнародний контекст, своєрідних форм набула рок-музика і розважальна музична індустрія.

Висновки. Культурологічні контексти розвитку музичного мистецтва і освіти Миколаївщини – це метод репрезентації унікального духовного досвіду, форм прояву національного духу в опануванні різних естетичних форм, що вибудовувались протягом століть, успадкували кращі здобутки й продовжили їх в нових історичних умовах.

Польова Л.В.,

к.п.н., доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи
Факультету туризму
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника».
м. Івано-Франківськ

Вичівська О.М.,

фахівець навчально-наукового центру
туристично-краєзнавчих досліджень імені
Миколи Шкрібляка
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Останні десятиліття в Україні позначені необхідністю модернізації освітніх систем, які пов'язані з суттєвими політичними, економічними, соціальними змінами, що відбуваються в постсоціалістичних країнах, і які вражають своєю масштабністю, драматизмом та глибиною суперечностей.